

VICENÇ PAGÈS JORDÀ

Al fons de l'estany

Vida privada, de Josep M. de Sagarra, és el llibre d'un gran retratista

Com Balzac, Josep Maria de Sagarra (1894-1961) és un fenomen de la naturalesa. Conegut sobretot com a poeta i dramaturg, la seva obra en prosa es compon d'un bon nombre d'articles periodístics, de les memòries i de tres novel·les: *Paulina Buxareu* (1919), *All i salobre* (1928) i *Vida privada* (1932). Les tres formen una petita comèdia humana sagarriana: la primera retrata el somieig estèril de la petita burgesia barcelonina, la segona la misèria moral de la vida marinera, i la tercera la decadència de l'aristocràcia i de l'alta burgesia.

Vida privada és, des de les primeres pàgines, el llibre d'un gran retratista. L'obra comença amb el despertar de Frederic de Lloberola a l'habitació de la seva antiga amant, a qui ha trobat la nit anterior. De seguida gaudim de la primera d'una llarga sèrie de descripcions enlluernadores: «A les quatre cadires, tot estava ple de coses d'ella; el tocadoret es veia fatigat d'ampolletes, polveres, pinces i tisores, i l'armari obert era com una parada de pompa lúgubre, perquè els vestits i els abrics en els penja-robes, vius de coloraines i d'aplicacions, feien l'efecte d'unes prin-

ceses de barraca de fira excessivament magres que les haguessin decapitat i els haguessin clavats un ham a la tràquea. A dalt de l'armari, dormien caps de barret buides, arrebossades de pols, fent companyia a un gos dissecat. Aquest gos havia anat a parar a mans d'un taxidermista inhàbil, el qual el farcís deplorablement, deixant-li al descobert tots els punts de sutura entre el pèl del ventre visitat per les arnes. La seva mestressa li havia guarnit el coll amb un tros de lligacama passada de moda, en la qual feien la viu-viu tres roses minúscules de setí, com tres gotes de sang».

A continuació Sagarra descriu l'olor de la cambra. Després arriben els pensaments de Frederic, l'escena on retroba la seva amant, descripcions de les amigues i els coneguts i dels costums. Vint pàgines més endavant, Frederic de Lloberola continua estirat al llit, instal·lat en un conflicte moral irresoluble. Resseguim ara les seves reflexions i sentiments fins que enllacem amb la família. El narrador ens introdueix llavors en complicades qüestions històriques, religioses i econòmiques. El germà de Frederic, Guillem, és el protagonista de l'escena següent, una trobada eròtica ajustada als preus del mercat, al voltant de la qual gira el llibre.

Escenes immobilitzades. La novel·la realista del segle XIX es basa en una successió d'escenes contrapuntades per resums que les fan comprensibles, potser necessàries. En aquesta mena de novel·les, les descripcions de llocs i de personatges, així com les síntesis biogràfiques, serveixen per proveir les informacions mínimes que posen en marxa les escenes, que són el que interessa l'autor i, sobretot, el que captiva el lector. Josep Maria de Sagarra, però, procedeix a la inversa. Les escenes, escasses, es desceleren fins que, una vegada immobilitzades, són sotmeses



L'Avenc

a una dissecció minuciosa. Es nota que on l'autor gaudeix més és en la descripció i el resum; al llarg de tot el llibre no deixen d'aparèixer personatges nous, que són presentats amb una gran morositat, sense que moltes vegades tinguin cap funció en la trama. Més que una successió de protagonistes que s'interrelacionen amb fluïdesa, *Vida privada* està formada per un seguit de figures situades en compartiments estancs que es mouen en bloc mentre la resta de personatges es mantenen en suspens. El lector s'endú la sensació que l'important no són els individus, sinó el retrat de la societat, i en concret les transformacions que experimenta l'elit barcelonina entre la Gran Guerra i la proclamació de la República. Filant més prim, el tema del llibre pot ser l'abisme que separa els vicis privats de les virtuts públiques, l'alta pirotècnia verbal que contrasta amb els detritus invisibles que s'acumulen incansablement al fons de l'estany.

Al final d'aquesta edició, Xavier Pla repassa les primeres reaccions que va suscitar el llibre. Constata, d'una banda, els retrets morals, que ara ens semblen ridículs, i l'atribució d'intencions, que avui ens sembla impropcedent. Tot amb tot, les crítiques estrictament literàries han envellit més bé. No anava tan desencaminat Domènec Guansé quan escrivia que el llibre no té unitat, o Guillem Díaz-Plaja quan apuntava que hi ha «més gràcia lleugera que arquitectura». De fet, el mateix Sagarra ja havia avisat que el llibre no tenia unitat d'argument, i que era un híbrid entre novel·la i reportatge.

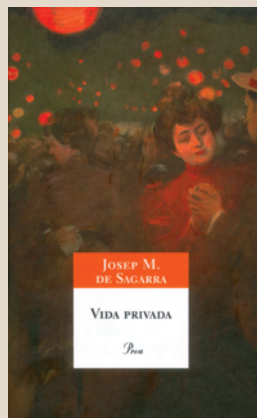
Excursos i pontificacions. En altres paraules: *Vida privada* és un bon llibre, però no és una bona novel·la. Més que seguir el solc de Stendhal o de Dickens,

recorda aquells experiments de la Il·lustració, aquells llibres de Diderot o de Sterne carregats de disquisicions, d'excursos, de pontificacions més o menys iròniques, interessats més en la complicitat entre autor i lector que no pas en l'àrdua edificació d'un món creïble. Més que un artesà sotmès a la tirania de la versemblança, Sagarra es deixa portar per la seva pròpia passió creadora. Com si desconfiés de la seva capacitat vel·lesca, ordeix un argument que és un paradigma de l'escàndol; hi trobem un *ménage à trois*, un assassinat en un *meublé*, xantatge, suïcidi, avortament, amors interracials i interclassistes, prostitutes, transvestits, tot allò que podia molestar la societat dels anys trenta, i encara amb el pas de rosca afegit del *roman à clé*. Passats setanta-cinc anys, però, aquests elements no resulten tan convincents com la força de l'estil, la capacitat per crear frases que ens captiven i ens commouen. Els personatges, de la seva banda, es mouen per rampells, com autòmats. Tret de Bobby, l'autor els presenta amb condescendència, si no amb una crueltat freda i quirúrgica. La majoria dels personatges són fariseus, aprofitats i pocasoltes; rarament sobrepassen el llinard de caricatures de fulletó. Recuperem, ara que ve al cas, una descripció memorable: «Hi havia un home alt, d'escàs cabell blanc, colorat, fatigat, vulgar, barreja entre inspector de policia i jugador de set i mig, i amb alguna cosa

d'eclesiàstic i de domador de tigres. Aquest home era el general Primo de Rivera».

Al costat dels retrats, Sagarra excel·leix en la descripció de llocs, que van dels salons aristocràtics dels barris alts fins als pisets més modestos de l'Eixample, passant per cabarets i bars de mala mort del Raval. Val la pena tancar aquesta aproximació amb una altra citació modèlica: «L'escala fa un tuf d'ala de gallina, de caliquenyo i de pot de les escombraries; aquest tuf especial d'algunes cases de l'Eixample de Barcelo-

na, que tolera tothom i que ningú no es preocupa de la causa; els llogaters la constaten cinc o sis vegades al dia, i es queixen a la portera, i la portera es queixa a l'administrador, però no s'hi fa res. I al tuf natural de l'escala, s'hi afegeix aquest tuf de queixa, de mal humor, de rancúnia, de protesta sense impuls. De vegades, el tuf ve del safareig; de vegades, del pis d'un alemany que es dedica al comerç de drogues o de corretges especials, i el tuf del pis de l'alemany es combina amb un bacallà sòrdid que bullen els porters; aleshores a l'escala es produeix una reacció química que fa pensar en la barba dels cavallers que anaven a Terra Santa o en la camisa de dormir de l'amistançada d'un antic rei de Castella. De vegades el tuf prové de les ànimes de les senyores del principal, que són completament mortes, i fan aquesta sentida d'ànima morta, amb la qual ni els corbs hi volen saber res». ■



Josep M. de SAGARRA
Vida privada
Pròleg de Lluís Permanyer,
epíleg de Xavier Pla.
Barcelona: Proa, 2007,
409 pp., 22 €

**Bones raons
per pertànyer
a Òmnium Cultural**

Perquè...

- la nostra llengua és l'expressió de la nostra identitat col·lectiva.
- hem de saber respondre als nous reptes que afronta la nostra cultura.
- cal que els nouvinguts puguin compartir el treball, la llengua i la cultura del país.

Fes-te'n soci ara!

www.omnium.cat
93 319 80 50

